

КОНТЕКСТНО-ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ CONTEXT-ORIENTED STUDY AS AN ELEMENT OF PROFESSIONAL TRAINING OF A FUTURE FOREIGN LANGUAGE TEACHER

В статті розглянуто сутність контекстного навчання. Визначено його переваги у процесі фахової підготовки майбутнього вчителя іноземної мови. Виокремлено структурні, функціональні та змістові особливості контекстного навчання. Важливою характеристикою контекстного підходу до навчання є те, що він базується на застосуванні міждисциплінарних зв'язків, навчання на основі проблем і використанні зовнішніх контекстів для навчання. За висновками дослідників, контекстне навчання залучає і мотивує студентів, підвищує продуктивність навчання, не потребує традиційних текстів, покращує відвідуваність та підвищує енергетичний потенціал учнів і вчителів. Дослідники підкреслюють особливу значущість застосування контекстного підходу в навчанні дорослих учнів та розвитку їх мотивованості. Контекстний підхід у процесі професійної підготовки зорієнтований на відображення в змісті навчання професійного та соціального контекстів. Важливими характеристиками контекстного підходу є забезпечення міждисциплінарних зв'язків у процесі підготовки; проблемність змісту навчання; використання контекстів майбутньої професійної діяльності. В ході дослідження доведено, контекст є найважливішим компонентом низки навчальних підходів: проблемно орієнтованого навчання, кооперативного навчання, проєктного навчання, громадського навчання та навчання на робочих місцях. За результатами дослідження узагальнено, що контекстне навчання – форма активного, орієнтованого на професійну підготовку учнів навчання, реалізованого за допомогою системного використання професійного контексту, тобто поступового насичення навчального процесу елементами професійної діяльності.

Ключові слова: контекстно-орієнтоване навчання, професійна підготовка, продук-

тивність навчання, проблемність змісту навчання, мотивація, педагогічні умови, ринок праці.

The article highlights the concept of contextual learning. Its advantages in the process of professional training of future foreign language teachers are determined. The structural, functional and semantic features of contextual learning are highlighted. An important feature of the contextual approach to learning is that it is based on the use of interdisciplinary links, problem-based learning and the use of external contexts for learning. According to researchers, contextual learning attracts and motivates students, increases learning productivity, does not require traditional texts, improves attendance and increases the energy potential of students and teachers. Researchers emphasize the special importance of applying a contextual approach in adult learning and developing their motivation. The contextual approach in the process of professional training is focused on the reflection in the content of learning professional and social contexts. Important features of the contextual approach are the provision of interdisciplinary links in the training process; problematic content of education; use of contexts of future professional activity. The study proved that context is the most important component of a number of learning approaches: problem-based learning, cooperative learning, project-based learning, community learning and workplace learning. According to the results of the study, it is generalized that contextual learning is a form of active, focused on professional training of students, implemented through the systematic use of professional context, the gradual saturation of the educational process with elements of professional activity.

Key words: context-oriented learning, professional training, learning productivity, problematic content of education, motivation, pedagogical conditions, labor market.

УДК 378.1

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/50.1.21>

Липчанко-Ковачик О.В.,

канд. пед. наук,
ст. викладач кафедри англійської мови,
літератури з методиками навчання,
Мукачівського державного університету

Кончович К.Т.,

канд. пед. наук,
ст. викладач кафедри англійської мови,
літератури з методиками навчання,
Мукачівського державного університету

Варга Л.І.,

канд. пед. наук,
ст. викладач кафедри англійської мови,
літератури з методиками навчання
Мукачівського державного університету

В сучасних умовах розвитку системи освіти та її орієнтації на побудову компетентнісної моделі навчання особливої актуальності набуває впровадження таких технологій навчання у вищій школі, які орієнтовані на підготовку компетентного фахівця, здатного ефективно виконувати професійні функції та бути комунікабельним у швидкозмінних умовах ринку. Однією з таких технологій є контекстне навчання, яке сприяє максимальному наближенню освітнього процесу у вищому навчальному закладі до умов майбутньої професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Питання впровадження контекстного підходу в процес професійної підготовки майбутніх фахівців досліджували А. А. Вербицький, Н. А. Бакшаєва, Н. В. Борисова, В. А. Далінгер, Т. Д. Дубовицька, В. М. Кругліков, Н. Б. Лаврентьєва, О. Г. Ларіонова,

М. Г. Макаренко, Л. А. Машкіна, Н. В. Пророк, В. Ф. Теніщева та ін. Педагогічні аспекти використання контекстного навчання у професійній підготовці вчителя початкової школи проаналізовано в роботах В. В. Желанової, І. І. Демченко, С. О. Скворцової. Однак, на наш погляд, недостатньо досліджені окремі теоретичні питання впровадження контекстного навчання в процес формування основ професійного самовдосконалення майбутнього вчителя початкової школи.

Для вирішення психолого-педагогічних проблем взаємодії учасників освітнього процесу в якості основної визнана технологія контекстного навчання. Багато дослідників вважають цю технологію навчання пріоритетною, особливо в умовах переходу на компетентнісно парадигму освіти. Відповідно до теорії контекстного навчання,

розробленої в науково-педагогічній школі А. А. Вербицького, контекстним є таке навчання, в якому з використанням всіх наявних засобів і форм навчання моделюється предметне і соціальний зміст діяльності.

Контекст – це система внутрішніх і зовнішніх факторів діяльності людини в конкретній ситуації. Внутрішній контекст становить сукупність індивідуальних особливостей, відносин, знань і досвіду, якого навчають, а зовнішній – соціокультурних, предметних, просторово-часових та інших характеристик ситуації дії і вчинку. Основною одиницею змісту контекстного навчання є ситуація. На думку фахівців, в теорії контекстного навчання трьох базових форм навчання відповідають три навчальні моделі: семіотична, імітаційна і соціальна.

Особлива роль в концепції контекстного навчання належить поняттю «професійний контекст», який, на думку А. А. Вербицького, являє собою сукупність предметних завдань, організаційних, технологічних форм і методів діяльності, ситуацій, характерних для певної сфери професійної праці.

Суть контекстного навчання, як відомо, полягає в використанні в якості основної навчальної процедури моделювання професійного змісту (контексту) майбутньої професійної діяльності учнів. Занурення учнів до відповідного контексту при вирішенні пропонованих орієнтованих завдань покликане сформувати в їхній свідомості взаємозв'язок ключових понять і технологій діяльності педагога, сприятиме набуттю практичного досвіду моделювання, розвинути в учнів психологічної готовності застосовувати отримані психолого-педагогічні знання в майбутній практичній діяльності.

За висновками дослідників, контекстне навчання залучає і мотивує студентів, підвищує продуктивність навчання, не потребує традиційних текстів, покращує відвідуваність та підвищує енергетичний потенціал учнів і вчителів. Дослідники підкреслюють особливу значущість застосування контекстного підходу в навчанні дорослих учнів та розвитку їх мотивованості, оскільки навчання дорослих характеризується такими показниками:

- 1) саморегуляція діяльності;
- 2) збагаченість різноманітністю особистого досвіду;
- 3) готовність навчатися;
- 4) життєво-, ціле- та проблемноорієнтованість;
- 5) мотивованість внутрішніми чинниками.

Крім того, коли студенти (як дорослі особи) відчують, що вони можуть впливати на навчання за власним бажанням, а також беруть на себе відповідальність за навчання, їх мотивація до навчання також підвищується. У цьому контексті значущим з боку викладача є встановлення чітких цілей, надання студентам варіантів дій та

забезпечення постійного і змістовного зворотного зв'язку [3, с. 9].

Головний недолік традиційного навчання полягає в тому, що інформація є початком і закінченням активності учня, а майбутнє розглядається ним як абстрактна перспектива застосування знань після закінчення ЗВО.

Контекстне (або знаково-контекстне) навчання – форма активного, орієнтованого на професійну підготовку учнів навчання, реалізованого за допомогою системного використання професійного контексту, тобто поступового насичення навчального процесу елементами професійної діяльності.

Поняття «контекст» – це категорія, що забезпечує особистісне включення учня ЗВО в процес пізнання і оволодіння ним професійною діяльністю. Формування в майбутніх фахівців цілісного уявлення про професійну діяльність здійснюється в її динаміці. Інформація відображається у вигляді навчальних текстів (знаків), а сконструйовані на їх основі завдання задають контекст майбутньої професійної діяльності. Концепція контекстного навчання була розроблена А. Вербицьким. Він стверджував, що одна з основних цілей професійної освіти – формування цілісної структури майбутньої професійної діяльності учня в період його навчання, формування його здібностей до виконання професійної діяльності. Для досягнення цілей формування особистості майбутнього фахівця в професійному навчальному закладі необхідно організувати таке навчання, яке забезпечує перехід, трансформацію одного типу діяльності (пізнавального) в інший (професійний) з відповідною зміною потреб і мотивів, цілей, дій, засобів, предметів і результатів [1, с. 32].

Важливою характеристикою контекстного підходу до навчання є те, що він базується на застосуванні міждисциплінарних зв'язків, навчанні на основі проблем і використанні зовнішніх контекстів для навчання. Вивчаючи предмети в інтегрованому, мультидисциплінарному аспектах й взаємозв'язку з певними контекстами, студенти прагнуть застосовувати набуті знання та навички у відповідних контекстах [4, с. 2].

У контекстному навчанні досвід допомагає студентам здійснити зв'язок між внутрішнім та зовнішнім контекстом. Вони починають із існуючих знань, минулого досвіду та інших повсякденних уроків чи ситуацій і здійснюють діяльність у таких контекстах, як навчальний заклад, дім, робоче місце, інтернет. Прожитий у таких спосіб досвід призводить до глибшого усвідомлення того, що студенти, швидше за все, зберігатимуть компетенцію протягом більш тривалого періоду часу і зможуть застосувати її у відповідних умовах у відповідні часи в майбутньому.

К. Хадсон і В. Візлер зазначають, що контекстне навчання здійснюється з використанням таких стратегій:

1) наголосити на необхідності розв'язання проблем;

2) визнати необхідність, що навчання і викладання має відбуватися у різних ситуаціях: вдома, в спільнотах, на робочих місцях;

3) вчити студентів контролювати і спрямовувати власне навчання, щоб вони стали саморегульованими суб'єктами;

4) закріплювати дії студентів у різноманітних життєвих контекстах;

5) заохочувати студентів навчатися один від одного і разом;

6) використовувати автентичне оцінювання.

Однією з цілей контекстуального підходу є залучення уваги студента шляхом ілюстрування актуальності навчального досвіду. Контекстна освіта та навчання допомагає студентам знаходити і створювати сенс через досвід, спираючись на існуючі у них знання. Основним принципом контекстного навчання є те, що знання стають особистими надбаннями студента, коли вони вивчаються в рамках автентичного контексту. У контекстному навчанні традиційний навчальний план є ширшим контекстом, який інтегрує навчальний контент різних предметів у підготовці студентів до професійної діяльності. Навчальні цілі набувають вищого порядку завдяки набутим у навчанні умінням знаходити інформацію, пристосовуватися до змін та ефективно спілкуватися з іншими. У традиційному навчанні студенти часто намагаються встановити зв'язок з абстракціями.

Знання, вміння, навички даються не як предмет, на який повинна бути спрямована активність учня, а як засіб вирішення завдань діяльності фахівця. Основною характеристикою навчально-виробничого процесу контекстного типу, що реалізується за допомогою системи нових і традиційних форм і методів навчання, є моделювання мовою знакових засобів предметного і соціального змісту майбутньої професійної діяльності. У спеціальних дисциплінах відтворюються реальні професійні ситуації і фрагменти виробництва, відносини зайнятих у ньому людей. Таким чином, учневі задаються «контури» його професійної праці. Одиницею роботи викладача і учня стає ситуація у всій її предметній та соціальній неоднозначності й суперечливості. Саме в ході аналізу таких ситуацій, ділових і навчальних ігор учень ЗВО формується як фахівець і член майбутнього трудового колективу. Тобто, побудова навчально-виробничого процесу на базі технології контекстного навчання максимально наближає зміст і процес навчальної діяльності учнів ЗВО до їхньої подальшої професії. У різноманітних формах навчальної діяльності поступово ніби вимальовується зміст майбутньої спеціальності, що сприяє ефективному загальному та професійному розвитку майбутніх фахівців. В якості засобів реалізації теоретичних підходів в контекстному навчанні пропонується в повному

обсязі використовувати методи активного навчання (у трактуванні А. Вербицького – методи контекстного навчання). Водночас, наголошується, що необхідно комплексно підходити до використання різних форм, методів і засобів активного навчання в органічному поєднанні з традиційними методами.

Автентичний контекст допомагає бачити релевантність інформації та створює шлях для розуміння матеріалу [3, с. 8].

Висновки. Таким чином, аналіз наукових праць низки дослідників дає підстави для таких висновків: 1) у зарубіжних наукових джерелах контекстна підготовка розглядається у термінах контекстної освіти та контекстного навчання; 2) контекстний підхід у процесі професійної підготовки зорієнтований на відображення в змісті навчання професійного та соціального контекстів; 3) важливими характеристиками контекстного підходу є забезпечення міждисциплінарних зв'язків у процесі підготовки; проблемність змісту навчання; використання контекстів майбутньої професійної діяльності; 4) контекст є найважливішим компонентом низки навчальних підходів: проблемно орієнтованого навчання, кооперативного навчання, проектного навчання, громадського навчання та навчання на робочих місцях.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Биков В. Ю., Буров О. Ю., Гуржій А. М., Жалдак М. І., Лещенко М. П., Литвинова С. Г., Луговий В. І., Олійник В. В., Спірін О. М., Шишкіна М. П. Теоретико-методологічні засади інформаційно-комунікаційних технологій в освітній сфері України : монографія. Наук. ред. В. Ю. Биков, С. Г. Литвинова, В. І. Луговий. Київ : Компринт, 2019. 214 с.
2. Гавриш І. В. Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності : дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04 / Гавриш Ірина Володимирівна. – Харків, 2006. – 572 с.
3. Коваленко Є. І., Белкіна Н. І. Хрестоматія : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2006. – 745 с.
4. Baker E. D., Hope L., Karandjeff K. Contextualized Teaching and Learning: A Faculty Primer: A Review of Literature and Faculty Practices with Implications for California Community College Practitioners, 2009. – 300 p.
5. Berns R. G., Patricia M. Erickson. Contextual Teaching and Learning: Preparing Students for the New Economy. The Highlight Zone: Research and Work. – 2001. – № 5. – P. 1–8.
6. Perin D. Facilitating Student Learning Through Contextualization. – CCRC Working Paper: Columbia University, 2011. – 62 p.
7. Sears S. Introduction to Contextual Teaching and Learning. – Bloomington : Indiana, 2003. – 53 p.
8. Shamsid-Deen I. Contextual teaching and learning practices in the family and consumer sciences curriculum/ Journal of Family and Consumer Sciences Education, Vol. 24, No. 1, 2006. – P. 14–27.